

І РОЗДІЛ. ІСТОРІЯ. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

УДК:172.4:355.01:316.48

ДОДОНОВ Р.О.,
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії
Донецького національного університету
імені Василя Стуса, (м. Вінниця, Україна)
dodonovr@mail.ru

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЛЕГІТИМАЦІЇ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація

Стаття присвячена аналізу імперського (на прикладі російської історії) досвіду легітимації претензій на окуповані території. Головне завдання імперії полягає не у встановленні контролю над окупованим військовою силою географічним простором, але асиміляції ціннісно-смыслового ядра корінного народу. Метрополії важливо змінити масову свідомість населення, вплинути на експертну думку тих, хто забезпечує прийняття важливих політичних рішень, нав'язати власні цінності і мотиви дій. Аналізуються приклади викривлення історії задля легітимації актів окупації. Доводиться, що в умовах інформаційної цивілізації головним полем бою стає царина суспільної свідомості, включаючи історичну пам'ять, а зброєю – засоби масової інформації, соціальні мережі, мистецтво, освіта тощо.

Ключові слова: імперія, метрополія, колонія, окупація, легітимація, історична пам'ять, маніпуляція.

Конфлікт на Сході України значно актуалізував проблематику війни і миру в її соціально-філософських, політологічних, соціологічних, історичних вимірах. Не є великою таємницею, що війни у вітчизняній історії були чи не найголовнішими подіями, що не в останню чергу пов'язано з тривалим періодом включення України до складу російської держави. Навіть відмінності базових параметрів історичних модусів останньої (Московія, Російська імперія, СРСР, пострадянська РФ) не перекреслюють загальної цивілізаційної матриці, в основі якої лежить не інтенсивний й іманентний розвиток, а екстенсивне територіальне розширення. На відміну від європейських націй, які мали імперії (переважно із заморських колоній), Росія була імперією за своєю суттю задовго до того, як сформувалася російська нація. А імперія вимагає експансії.

В офіційній історіографії прийнято стверджувати, що всі війни Росії мали суто оборонний характер. Придворні літописці за століття державної служби навчилися виправдовувати експансіоністську політику свого уряду. Завжди і всюди вони знаходили загрози, напади, порушення, провокації, що перетворювалися на *casus belli*. Джерело мілітаризму, за їхньою логікою, могло сформуватися де завгодно, але не в самій Росії, яка подавалася як миролюбна жертва зовнішньої агресії.

Подібні мотиви були притаманні не лише більш-менш віддаленому минулому. Вони живі й сьогодні. «Російській народ миролюбивий, – читаємо, наприклад, на сайті federacia.ru/encyclopaedia/war, – це знає кожний, хто хоч трохи знайомий з духовним обличчям російської людини. У цьому переконує й минуле нашого народу, яке не знало ані рицарства, ані ландскнехтів, ані кондотьєрів, які водили найманців на різноманітні пригоди. І все ж таки, не зважаючи на природне миролюбство, російському народу довелося воювати без кінця». На жаль, з подібними висловлюваннями (щодо природного миролюбства) важко погодитися. Індивідуальні людські якості взагалі важко релевантно екстраполювати на політику держави, котра керується зовсім іншими принципами.

Держава Російська не тільки давала відсіч зовнішнім загарбникам (цього ніхто не заперечує), але й сама поводитися досить агресивно, постійно збільшуючись через завоювання нових земель. Якщо б Росія лише оборонялася, то як пояснити збільшення площі її території з 430 тис. км² у 1460 році до 21,8 млн. км² наприкінці XIX століття? І це без Аляски (площа – 1,7 млн. км²), яка входила до складу імперії

з 1744 по 1867 роки. Нескладні розрахунки доводять, що з 1460 по 1867 роки Росія щорічно збільшувалася на 56 тис. км². Для порівняння – таку площу займає сучасна Хорватія. Інакше кажучи, захопили і анексували Хорватію, наступного року – ще одну, потім – ще, і так протягом 407 років. Дійшло до того, що більше Російської імперії за всю світову історію була лише середньовічна Монгольська і Британська колоніальна імперія XIX ст. Росіяни пишаються, що їх держава займала 1/6 суходолу планети. Чи може таке статися в умовах оборони?

Навіть якщо припустити, що деякі окремі народи увійшли до складу імперії за власною волею, то переважна більшість територій все ж таки приєднана внаслідок завоювань. Серед них слід згадати захоплення Казанського, Астраханського, Сибірського ханств, збройну боротьбу за узбережжя Балтики. Тривалий опір експансії чинили народи Кавказу, Центральної Азії, Далекої Півночі (якути і чукчі). Не все так однозначно з Прибалтикою, Україною, Молдовою, Грузією, Вірменією, Казахстаном, Бухарським і Хівинським еміратами, Польщею, Фінляндією, Тувою тощо.

«Російська розбудова імперії, – пише Роман Шпорлюк, – розгорталась у двох напрямках: поперше, Москва, підкоривши Казань, розпочала завоювання Сходу; трохи пізніше, після приєднання Східної України й Києва, було розпочато похід на Захід. Схоже, що російський східний похід виявився успішнішим, попри високі релігійні й культурні бар'єри, які на Заході, здавалося б, були значно нижчими. Безумовно, завоювання Росією Кавказу й Центральної Азії в XIX столітті були відкрито загарбницькими, колоніальними і мали те саме обґрунтування, що й європейські заморські завоювання, – наприклад окупація Францією Північної Африки» [1, с. 108].

Були в Росії й свої кондотьєри – «казаки», промисловики, різного роду авантюристи, завдяки яким росіяни швидко просувалися «встреч Солнцу» – в Сибір, на Далекий Схід, на Аляску. Про «гуманний» характер такого просування написано багато, у тому числі самими росіянами [Див.: 2-5]. Інша справа, що після завоювання підкорені народи втрачали свою суб'єктність, розчинялися у «великому руському морі», й офіційну історію за них писали згадані придворні літописці. Вони абсолютизували значення «цивілізаційного поштовху» для «недорозвинених народів», який начебто неодмінно слідував за приєднанням до імперії, і, навпаки, намагалися не помічати негативних явищ, що супроводжували цей процес (скорочення населення, культурну деградацію, економічний занепад), обґрунтовуючи право імперії володіти територією, що була завойована.

Отже, метою даної статті є спроба узагальнення російського досвіду легітимації претензій імперії на землі підкорених народів.

Експансія є способом існування будь-якої імперії, і Росія у цьому плані не є винятком. Але військова окупація фізичного простору не завершує привласнення імперією нових земель, а тільки починає цей процес. Імперії недостатньо просто ввести армію і контролювати територію, яка раніше належала іншій імперії або корінному народові. Набагато важливіше і складніше змінити картину світу населення окупованого регіону, зруйнувати ціннісно-сміслову ядро місцевого соціуму.

Для цього імперія використовує можливості Церкви, інститутів культури, освіти і виховання. Так, наприклад, усвідомлюючи необхідність не тільки військового, а й духовного закріплення захоплених країн, імператриця Катерина II писала з приводу західних земель: «Велике князівство Литовське далі іменувати лише Білою Руссю, а народ її – білорусами, чим на століття прив'яжемо її до Росії. Замирити Білу Русь військовою силою неможливо. Цю місію ми покладаємо на російського чиновника, російського вчителя, російського попа. Саме вони віднімуть у білорусів не лише їх мову, але й саму пам'ять про себе». А Михайло Муравйов, генерал, академік, у 60-ті роки XIX ст. – губернатор Гродненський, Мінський, Вільненський, додав: «Що не зміг зробити російський багнет, доробить російська школа».

Чим випадки приєднання територій ближчі до наших днів, тим більше зусиль вимагається від держави для виконання цього завдання. Виявилось, що з окупацією імперією території світ історичних смислів її населення не скоряється, не зникає, а ще більше актуалізується. Історична пам'ять дбайливо зберігає відомості про колишні «вольності», порядки, про власну культуру, які з часом сакралізуються. «Псипростір-жертва, – стверджує проф. О.О. Базалук, – відторгає чужий для неї світ думок агресора і продовжує існувати в світі власної, зокрема, національної ідеї, зберігаючи і збагачуючи її для себе й майбутніх генерацій. У разі втрати території псипростір-жертва переносить свої прояви у матеріально-віртуальний світ, і цей світ стає для нього таким саме реальним, як для псипростору-агресора окупована територія. У світі смислів псипростір-жертва не лише мобілізує свій потенціал, але й спрямовує його на звільнення захопленої території» [6].

В умовах відсутності монополії на ЗМІ та фактично миттєвого розповсюдження незалежної та альтернативної інформації завдання асиміляції ментального простору в інтересах історичних смислів агресора стає майже нездійсненним.

На практиці це означає, що повністю перемогти у сучасній війні просто неможливо. Травень 1945 року був, мабуть, останньою перемогою в історії людства. Всі війни, що спалахували у другій половині ХХ століття, включаючи конфлікти з участю наддержав – Сполучених Штатів Америки (Корея, В'єтнам, Ірак), Радянського Союзу (Афганістан) тощо – закінчилися досить невиразним результатом. Досвід цих війн продемонстрував світові, що найчисельніші армії і найпотужніша військова техніка безсилі перед озброєним народом, який бореться за власне виживання. Він переходить до партизанської тактики, до саботажу і диверсій. При цьому жертва переймає у агресора його норми, настанови і життєві орієнтації. З кожним роком окупації, з кожним новим поколінням психістир-жертва вдосконалюється і починає грати за правилами агресора, загострюючи боротьбу за відновлення справедливості, виводячи війну з формату віртуальних проявів у реальний світ – світ терору, насилля, війни.

Отже, коли історичні смисли відділяються від території, на якій вони були сформовані і яка окупована супротивником, коли вони переходять у простір психічний, стають іманентними і сакральними, спільноту, що є їх носієм, можна знищити, але не перемогти. Агресор може окупувати чужу територію, оволодіти матеріальними ресурсами підкореного народу. Але доки світ історичних ідей психістору-жертви залишатиметься сакраментальним, доти цей психіпростір буде нездоланим. Інакше кажучи, не захоплення території, а успішне нав'язування власної картини соціального світу, власної системи цінностей – ось де криється перемога у сучасних війнах.

Цей простий висновок обумовив необхідність корегування поглядів на мету завоювань та включення в експансіоністські плани імперії заходів щодо зміни ментального простору підкорених народів. Це означає, що суто військові методи проведення зовнішньої політики повинні супроводжуватися відповідними невійськовими – інформаційними, пропагандистськими, виховними засобами. Крім того, ця невійськова складова є вкрай необхідною для «відбілювання» агресії як в очах світової спільноти, так і в очах власних громадян.

Слід визнати, що російська пропаганда напрацювала солідний арсенал інструментальних засобів, спрямованих на виконання названого завдання. Для маскування агресії в історичному минулому нею частіше за все використовувалися такі прийоми:

– Зображення об'єкту агресії неповноцінним, недорозвинутим, відсталим соціумом, «не здатним до історичної творчості», малозначущим у масштабах світової культури. Так було з малими і не зовсім малими народами Поволжя, Сибіру, Далекого Сходу, Крайньої Півночі. Приєднання їх до Росії видається за велике благо для завойованих етносів, хоч їх власна думка з цього приводу нікого вже і не цікавить.

– Організація актів демонстративних звернень місцевих еліт до Росії з проханням включити до складу імперії, взяти під захист, врятувати та ін. Використовується відома імперська тактика *divide et impera*, коли підкупом та обіцянками зманюється частка еліти, від якої і слідувало звернення.

– Якщо ж еліти народу-жертви не бажали співробітничати і виказували солідарність у протистоянні агресору, створювалися фальшиві органи, уряди-симулякри, до складу яких входили, як правило, російські піддані відповідного етнічного походження. У ХХ столітті широко практикувалося утворення альтернативних законній владі «демократичних урядів», «народних республік», функцією яких було подати справу так, що відбувається не зовнішня навала, а суто внутрішня, громадянська війна.

– Перебільшення загрози знищення (геноциду, етноциду) з боку іншої імперії. Так, приводом для захоплення Росією територій часто-густо ставали сигнали про пригнічення (реальне, а інколи – й вигадане) місцевого населення Османською Туреччиною, Персією, Китаєм. У такий спосіб елементарна експансія набувала легітимації на міжнародному рівні.

– Дещо пом'якшеним варіантом попереднього прийому є звинувачення сусідньої держави в порушенні прав єдиновірців, співвітчизників, російськомовного населення. Ретельно збираються факти нетолерантної поведінки влади по відношенню до національних меншин, представників окремих конфесій, мовних груп тощо. Спекуляції на цю тему надавали видимість безвихідності ситуації, коли ворог «не залишає вибору». Захист прав православного населення Балкан став, зокрема, виправданням для окупації Дунайських князівств у 1853 році. Захист російськомовного населення в Україні став приводом для початку військових дій в Криму і на Донбасі в 2014 році. «...Наша країна, – пообіцяв Володимир Путін, – буде і надалі енергійно відстоювати права росіян, наших співвітчизників за кордоном, використовувати для цього весь арсенал наявних засобів: від політичних й економічних, до передбачуваних у міжнародному праві операцій, праві на самооборону» [7].

– Аргумент до «ісконно руських земель» передбачає пошук в історичному минулому фрагментів і осередків російської культури на даній території (стародавні поселення слов'ян, торгіві

шляхи, діяльність емігрантів і т. ін.). Використання цього аргументу перетворює агресію на акт «відтворення історичної справедливості», яскравою ілюстрацією чого є анексія Криму.

– У випадку, коли чужа територія захоплена без наявності більш-менш задовільної причини (Південнокурильські острови у Японії, або Східна Пруссія у Німеччині), то використовується інша аргументація – право Росії отримувати цю територію в якості, наприклад, «нагороди за перемогу над фашизмом у Другій Світовій війні», а тому «Калінінградська область – це руська земля, котра по праву належить нашому народу». У своїй новій якості вона має перетворитися на символ Перемоги, «руський анклав у центрі Європи посередині народів західної культури», «стратегічний форпост Росії, призваний назавжди відвернути... «натиск на Схід», «духовний форпост Росії в Європі», який забезпечує цивілізаційний діалог із Заходом і протистоїть західному впливу...

– Відверта фальсифікація подій, що призводять до ескалації напруги і, як наслідок, до початку війни. Так, вже відомо, що Майнільський інцидент 26 листопада 1939 року, під час якого, начебто, фінська сторона обстріляла з гармат радянських прикордонників і який став приводом для так званої «зимової» війни 1939-40 років, був провокацією, організованою радянськими спецслужбами за наказом Кремля. В результаті виявилася абсурдна ситуація, що на гігантській СРСР напала невеличка Фінляндія. Проте у Сталіна були гарні вчителі, адже менш, ніж за півроку до Майнільського інциденту щось подібне сталося у м. Глейвиці, де переодягнені в польську форму гітлерівці інсценували напад на німецьку радіостанцію, захопили її та передали в ефір оголошення Польщею війни Германії.

– Культивування одвічного «образа ворога» держави Російської, тобто могутнього геополітичного гравця, який задрить багатству російських надр і мріє взяти їх під свій контроль, захопити, розчленувати Росію, як мінімум, послабити або нашкодити їй у будь-який спосіб. Таким ворогом поперемінно стають монголо-татари, турки-османи, тевтонці, поляки, французи, англійці, німці, американці тощо. Протистояння їхньому впливу стає сенсом життя, а власні експансіоністські плани виглядають як превентивні дії, спрямовані на недопущення реалізації ворожих проєктів: «якщо б ми не відправили війська до Афганістану, це зробили б американці», «якщо б ми не приєднали Крим, там вже стояли б натовські кораблі»...

– Підведення під власні агресивні плани певної ідеологічної бази, як, наприклад, це робить Микола Данилевський у «Росії та Європі» або Лев Троцький у статтях, присвячених світовій революції. У таких випадках Росія вже не виправдовується, а виконує програму, що набуває сакрального, майже релігійного значення. Захоплення чужих земель перетворюється на свого роду «хрестовий похід», «священну війну».

Цей перелік прийомів можна продовжувати, враховуючи прийоми «маскування» [8], демонстрацію сили на кордонах через передислокацію військ і проведення масштабних навчань, «протестні дії» начебто місцевого населення та відверті провокації військових без пізнавальних знаків, що невідомо звідки з'явилися. Але й без цього зрозуміло, що імперія має величезний досвід у справі викривлення фактів, інформаційно-пропагандистського забезпечення військових планів та маніпуляції історичною пам'яттю. Отже, «горе тому державному діячу, який не потурбувався знайти таку підставу для війни, котра і після війни ще збереже своє значення» – цей афоризм приписують Отто фон Бісмарку.

Слід додати, що у XXI столітті, в умовах майже миттєвого розповсюдження інформації завдяки технічним можливостям мас-медіа, що значно зросли, робити це стає все складніше. Доводиться більш серйозно враховувати морально-психологічний стан військовослужбовців і настрої місцевого цивільного населення, а також досвід так званих «кольорових революцій», що свідчить про можливість зміни військово-політичного керівництва умовно невійськовим шляхом. Якщо у класичних війнах завдання впливу на стан свідомості мало самостійний і додатковий характер, вони підпорядковувалися тактичним задачам військових підрозділів (згадаємо образ військового агітатора з рупором у руках, який пропонує ворогу скласти зброю і обіцяє життя, відпочинок і теплу їжу), то в новітніх війнах виникла потреба в інкорпорації інформаційної складової в самі плани війни на стратегічному рівні. «Війна з давніх-давен удари зброєю по тилу ворога підкріплювала ударами по його психіці, – констатував Євген Месснер, – Петрове повчання, що «...всьому є мати безконфузство, бо це єдине військо підносить і скидає» і Суворівське «хто переляканий, переможений наполовину» вказували на велике значення на війні психологічних факторів. Проте психологічний ефект досягався не тільки застосуванням ідейної та матеріальної раптовості в тактиці і стратегії, а й засобами допоміжними, що прикладалися не стільки до війська ворога, скільки до ворожого народу: золото, «прелестные письма» і залякування намагалися внести розбрат у ворожу державу. Тепер ці допоміжні засоби стали головними» [9].

Більш того, в уявленнях про класичні і новітні форми війни власне військова та невійськова (інформаційна) компоненти помінялися місцями, і відтепер військове втручання здійснюється тільки там і тоді, де і коли залишається неефективною дія «інформаційної зброї масового враження». «Гармати, танки і ракети залишилися у минулому. Вони стають «минулим століттям», другорядним і примітивним інструментом у порівнянні з найсучаснішими методами ведення війни – війни інформаційної... Сьогодні у ворога не кидають каміння з написаними на них закличками до солдатів противника здатися, але зі зростанням інформаційних технологій методи застосовуються не менш ефективні» [10].

Таким чином, навіть поверхневий огляд прийомів легітимації імперських претензій на окуповані території надає можливість переусвідомити сутність війн як «засіб продовження політики іншими методами». Головна проблема полягає не у встановленні контролю над певним географічним простором та його утримання більш-менш тривалий час, але у асиміляції імперією цілісно-смыслового ядра корінного народу. Завдання змінити масову свідомість населення, вплинути на експертну думку тих, хто забезпечує прийняття важливих політичних рішень: нав'язати власні цінності і мотиви дій стає важливішим за позбавлення життя солдата ворожої армії або руйнування об'єкта інфраструктури супротивника. Вочевидь, що в умовах інформаційної цивілізації полем бою стає царина суспільної свідомості, включаючи історичну пам'ять, а зброєю – засоби масової інформації, соціальні мережі, мистецтво, освіта тощо.

Список посилань

1. Шпорлюк Р. Падіння царистської імперії та СРСР: російське питання і надмірне розширення імперії / Роман Шпорлюк // Дух і Літера. – 1997. – № 1-2. – С. 100-136.
2. Алексеев А. И. Освоение русскими людьми Дальнего Востока и Русской Америки до конца XIX века / А.И. Алексеев. – Москва: Наука, 1982.
3. Бахрушин С. В. Очерки по истории колонизации Сибири в XVI и XVII вв. / С.В. Бахрушин. – Москва: Издание М. и С. Сабашниковых, 1927.
4. Гринев А. Характер взаимоотношений русских колонизаторов и аборигенов Аляски / Андрей Гринев // Вопросы истории. – 2003. – № 8.
5. История Русской Америки (1732-1867): В 3-х тт.: Т. 1. Основание Русской Америки (1732-1799) / Отв. ред. акад. Н.Н. Болховитинов. – Москва: Междунар. отношения, 1997.
6. Базалук О.О. Теория войны и мира. Геофилософия Европы / Олег Базалук. – Киев: МФКО, 2016.
7. Заявление В. Путина на совещании российских послов. 1.07.2014 г. http://www.dialog.ua/news/7715_1404218825
8. Maigre Merle. Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendation for NATO, Policy Brief, February 2015, The German Marshall Fund of the United States, <http://www.gmfus.org/publications/nothing-new-hybrid-warfare-estonian-experience-and-recommendations-nato>.
9. Месснер Е. Всемирная метяжевойна // Евгений Месснер. – Москва: Кучково поле, 2004.
10. Ларина, Екатерина. Современное оружие. России объявлена гибридная война. [Аргументы и Факты](http://www.aif.ru/politics/world/sovremennoe_oruzhie_rossii_obyavlena_gibridnaya_voyna). 01.10.2015 http://www.aif.ru/politics/world/sovremennoe_oruzhie_rossii_obyavlena_gibridnaya_voyna

References

1. Shporlyuk R. Padinnia czarists`koyi imperiyi ta SRSR: rosijs`ke pitannia i nadmirne rozshirennya imperiyi / Roman Shporlyuk // Dux i Litera. – 1997. – № 1-2. – S. 100-136.
2. Alekseev A. Y. Osvoenie russkimi lyud`mi Dal`nego Vostoka i Russkoj Ameriki do koncza XIX veka / A.Y. Alekseev. – Moskva: Nauka, 1982;
3. Baxrushin S. V. Ocherki po istorii kolonizacii Sibiri v XVI i XVII vv. / S.V. Baxrushin. – Moskva: Izdanie M. i S. Sabashnikovyx, 1927.
4. Grinev A. Harakter vzaimootnoshenij russkih kolonizatorov i aborigenov Alyaski / Andrej Grinev // Voprosy istorii. – 2003. – № 8.
5. Istoriya Russkoj Ameriki (1732-1867): V 3-x tt.: T. 1. Osnovanie Russkoj Ameriki (1732-1799) / Otv. red. akad. N.N. Bolxovitinov. – Moskva: Mezhdunar. otnosheniya, 1997.
6. Bazaluk O.O. Teoriya vojny i mira. Geofilosofiya Evropy / Oleg Bazaluk. – Kiev: MFKO, 2016.
7. Zayavlenie V. Putina na soveshhanii rossijskix poslov. 1.07.2014 g. http://www.dialog.ua/news/7715_1404218825

8. Maigre Merle. Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendation for NATO, Policy Brief, February 2015, The German Marshall Fund of the United States, <http://www.gmfus.org/publications/nothing-new-hybrid-warfare-estonian-experience-and-recommendations-nato>.
9. Messner E. Vsemirnaya metyazhevojna // Evgenij Messner. – Moskva: Kuchkovo pole, 2004.
10. Larinina Ekaterina. Sovremennoe oruzhie. Rossii ob`yavlena gibridnaya vojna. Argumenty i Fakty. 01.10.2015 http://www.aif.ru/politics/world/sovremennoe_oruzhie_rossii_obyavlena_gibridnaya_voyna

ДОДОНОВ Р.А.

доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой философии Донецкого национального университета имени Василя Стуса, (г. Винница, Украина), dodonovr@mail.ru

ИСТОРИЧЕСКИЙ ОПЫТ ЛЕГИТИМАЦИИ ОККУПИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Аннотация

Статья посвящена анализу имперского (на примере российской истории) опыта легитимации претензий на оккупированные территории. Главная задача империи заключается не в установлении контроля над оккупированным военной силой географическим пространством, но в ассимиляции ценностно-смыслового ядра коренного народа. Метрополии важно изменить массовое сознание населения, повлиять на экспертное мнение тех, кто обеспечивает принятие важных политических решений, навязать собственные ценности и мотивы действий. Анализируются примеры искажения истории с целью легитимации актов оккупации. Доказывается, что в условиях информационной цивилизации главным полем боя становится сфера общественного сознания, историческая память в том числе, а оружием – средства массовой информации, социальные сети, искусство, образование и т.п.

Ключевые слова: империя, метрополия, колония, оккупация, легитимация, историческая память, манипуляция.

DODONOV ROMAN

Honored Doctor of Philosophy, Professor, Head of Philosophy Department of Vasyl' Stus Donetsk National University (Winnitca, Ukraine), dodonovr@mail.ru

HISTORICAL EXPERIENCE OF THE LEGITIMATION OF THE OCCUPIED TERRITORIES

Summary

The present article is dedicated to analysis of imperial experience (on the example of the Russian Empire) of legitimization of claims to occupied territories. Expansion is the way of existence of any empire and Russia is not an exception. Tendency to extension of its territory testifies that its military campaigns have not always been defensive. On the contrary from European nations having empires consisting of foreign colonies Russia has become an empire long before formation of Russia nation. However in the domestic historical discourse invasion of territory is represented as a civilizing mission of Russia. The article contains particular examples of typical methods of justification of foreign lands seizure by Russia.

It is proved that military occupation of geographical space does not finish inclusion of new nations into the empire and this process has just started. For metropolitan country is not enough to bring the army and to control the territory, which has previously belonged to native ethnicity. The world and domestic experience shows that when historical senses are separated from geographical territory, on which they have been formed and which is occupied by the enemy, when they pass into psychical space, become immanent and sacral and the nation bearing it can be destroyed, but not won. Aggressor can occupy foreign territory and possess material resources of the conquered ethnicity. But as long as the world of historical ideas of victimhood remains sacramental, it exists as an alternative to the imperial world outlook. For metropolitan country it is more important and difficult to change the world outlook of population of the conquered region, to ruin value and notional core of local community, to influence upon popular consciousness of population and, in particular, on expert opinion of those responsible for taking essential political decisions, to impose personal values and motives of actions.

A conclusion is made that under conditions of informational civilization the main battle field is sphere of popular consciousness, including historical memory and the weapon are mass media, social networks, arts, education, and manipulation technologies.

Key words: empire, metropolis, colony, occupation, legitimation, historical memory, manipulation.

УДК: 323.13:297(479.22)

DOROKHINA O.

Deputy Head of the Department of Innovation and
Strategic Development of Research, Planning and Policy
of the Caucasus International University
(Tbilisi, Georgia)
dorohina@kvnn.org.ua

ISLAMIC FUNDAMENTALISM AND ITS INFLUENCE ON YOUTH IN GEORGIA

Summary

Spread of Islamic fundamentalism is one of the threats for regional security in the Black Sea region. The article is devoted to the problem of Islamic fundamentalism, radicalism and terrorism in Georgia as part of Black Sea region.

Military operations in Syria, situation in the nearest neighborhood – in Turkey, Russia creates additional tension in the region. It could be observed expansion of radical fundamentalism in different regions of Georgia especially among young part of population of Georgia.

The policy brief is analyzing general situation of Muslim community in Georgia and situation with the spread of radical Islamism in the regions of Georgia (Kakheti, Kvemo Kartli, Adjara). Specific attention is given to youth. Policy brief includes recommendation for governmental structures and CSOs.

Keywords: Islamic fundamentalism, youth, Georgia, youth policy.

Description of the Muslim community in Georgia

Based on the population census of 2014, number of Muslims in Georgia was 398 700 people or 10.7% of the total population of Georgia (according to certain sources, quoting leaders of the Muslim community the number is about 900,000 people). According to statistical data and to the data from research organizations, Islam is the largest and important religion in Georgia. Main living locations of Islam followers are Kvemo Kartli, Kakheti (Pankisi, Dedoplistskaro and Lagodekhi regions) and Adjara (mainly its mountainous areas of Khulo and Khelvachauri). Muslims also live in Guria, Samtskhe-Javakheti and Shida Kartli regions.

Specificity of Georgia is that representatives of different ethnic groups profess Islam here: ethnic Georgians from Adjara (~115.000 people), Azerbaijanis (~233.000 people), Kists (~7.000 people) and Chechens (1000 people). Other smaller groups live in Guria and Samtkhe-Javakheti regions.

As result of the policy practiced by previous government several thousand Turks with Georgian origins received Georgian passports. During the last several years to Georgia have moved hundreds of Iranian Georgian Muslim-Shiites or the so called “Fereydanians». Small groups of Georgian Muslims have also moved from Azerbaijan to Georgia – the so called “Ingiloians», who have traditionally been living in the number of western regions of the neighboring country.

We must also consider the presence of foreign citizens, who are either studying or working in Georgia. Along with that, number of tourists from Islamic countries has also rapidly increased during last few years. According to the National Tourism Administration, number of tourists from Islamic countries of Eastern Asia and Near East has totaled 99,115 people in 2014, 106,433 people in 2015 and 234,987 people during 9 months of 2016.

Directions of Islam in Georgia: absolute majority of Muslims of Adjara and Kakheti are followers of Sunni Islam (Hanafi School); majority of Azerbaijani population of Kvemo Kartli region profess Shiism. There is a problem of relations inside the Muslim community; if earlier there have been no radical opposition between separate directions of Islam, the tension of situation promotes more and more escalation of conflict between Shiite and Sunni communities.

According to different sources, there are up to 300 active mosques and praying houses in Georgia and their number is increasing. Muslim communities in Georgia are generally characterized with high level of closeness. The most open in this view are Adjarians. Turkey, Iran and Azerbaijan are conducting covert